

UNIVERZITET U NOVOM SADU

FAKULTET TEHNIČKIH NAUKA

Nastavni predmet:

INTEGRISANI CAPP SISTEMI I TEHNOLOŠKA BAZA PODATAKA

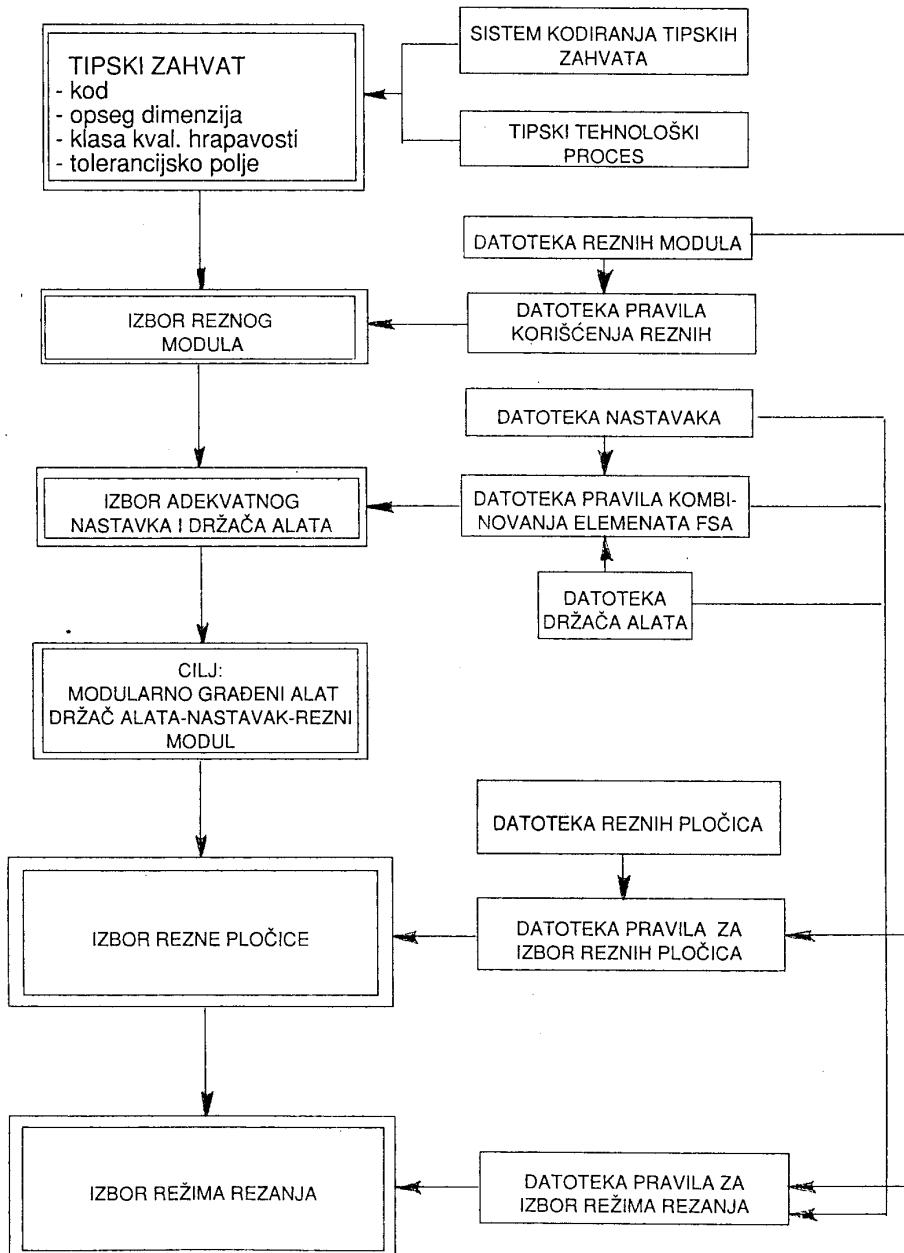
Vežba br 8:

*Automatizacija projektovanja tehnoloških procesa izrade alata za brizganje
plastike primenom ekspertnih sistema*

*Tema: Razvoj baze znanja za izbor elemenata
fleksibilnog sistema alata - FSA*

Prof. dr Dejan Lukić

UVOD

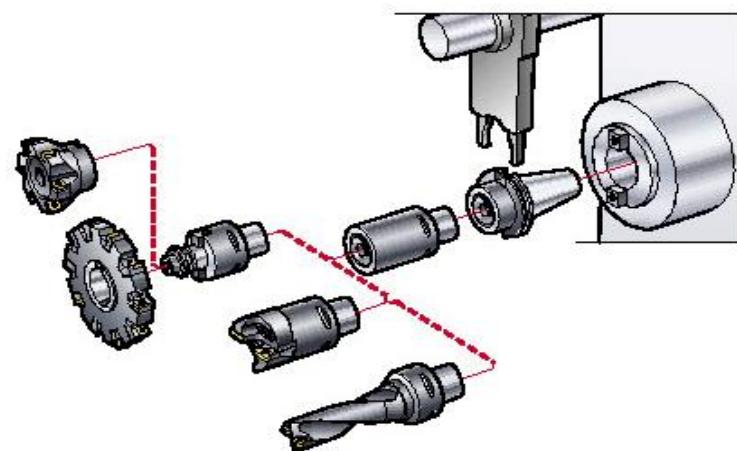
Osnovni algoritamski tok razvoja baze znanja sistema za izbor fleksibilnog sistema alata – FSA i režima obrade.

Slika 1. Osnovni algoritamski tok razvoja baze znanja za izbor elemenata FSA

Pojam FSA

Pod fleksibilnim sistemom reznog alata se podrazumeva modularni sklop sledećih elemenata ili modula (slika 2):

- držača reznog alata (DA),
- nastavaka reznog alata (NA),
- reznog modula (RM), i
- rezne pločice (RP).

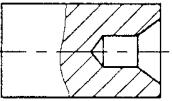
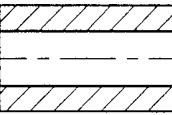
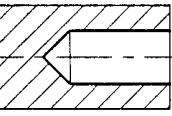
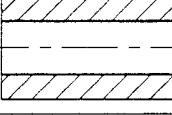
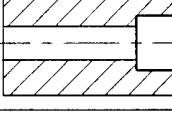
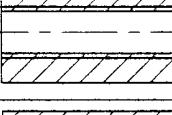
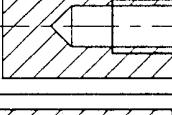
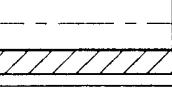
Slika 2. Elementi FSA

Pred FSA se postavljaju sledeći zahtevi:

- Obezbeđenje tačnosti mera, kvaliteta obrade, oblika i odnosa površina,
- Jednostavno i tačno podešavanje alata izvan mašine i nameštanje na mašini,
- Brza i efikasna zamena alata,
- Krutost i stabilnost u radu,
- Visoke rezne sposobnosti uz efikasno hlađenje i podmazivanje,
- Kompatibilnost reznih modula sa nastavcima, držaćima i reznim pločicama,
- Upotreba standardnih modula gde god je to moguće,
- Što niža cena, itd.

1.1. Sistem kodiranja tipskih zahvata obrade

Tipski tehnološki proces je sastavljen od tipskih operacija obrade, koje sadrže tipske zahvate obrade.

Skica zahvata	Naziv tipskog zahvata	Kod tipskog zahvata
	Zabušivanje bez zaštitnog proširivanja	BZ01
	Bušenje prolaznih cilindričnih otvora	BS01
	Bušenje neprolaznih cilindričnih otvora	BS02
	Proširivanje prolaznih cilindričnih otvora	BP01
	Upuštanje pravougaonih upusta	BU01
	Rezanje navoja u prolaznom otvoru	BN01
	Rezanje navoja u neprolaznom otvoru	BN02
	Fino bušenje u prolaznom otvoru	BF01

Na osnovu prethodne vežbe, proučavaće se i prikazati samo tipska operacija br.60 (operacija koja se realizuje na NC bušilici glodalici), pa je tako izvršena sistematizacija zahvata za tu operaciju data u tabeli 6.

Sistem kodiranja je otvorenog tipa mogu se dodavati novi tipski zahvati sa kodovima zahvata.

◀Tabela 6. Sistem kodiranja tipskih zahvata

1.2. Sistematizacija tipskih zahvata

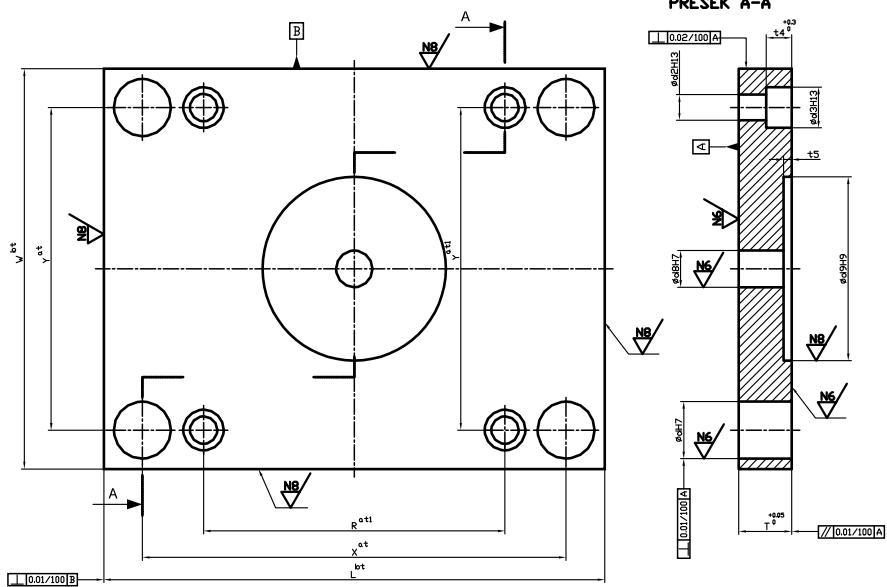
Tipski zahvat sadrži:

- **Kod zahvata**
- **Opseg dimenzija**
- **Klasu kvaliteta hrapavosti**
- **Tolerancijsko polje**

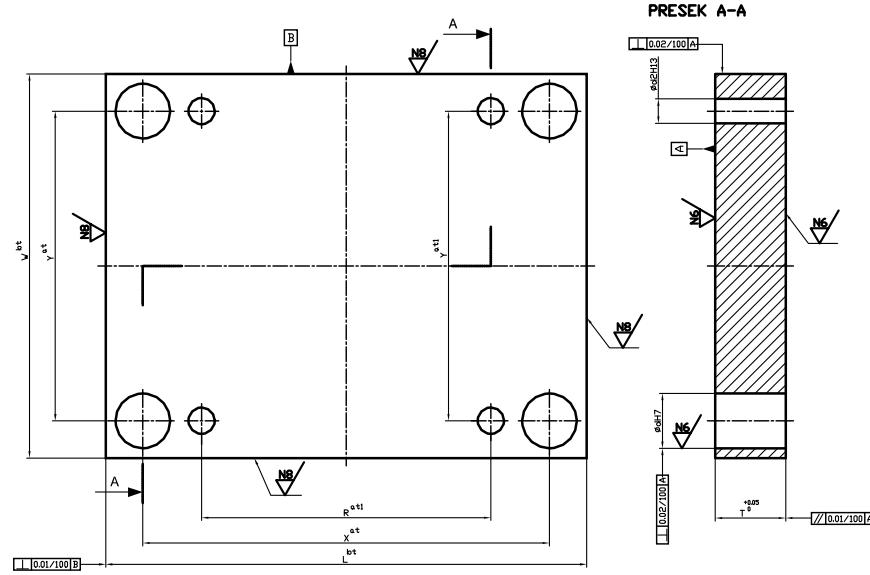
Na osnovu analize tipskih zahvata obrade u posmatranoj operaciji br.60, na bazi sistema kodiranja izvršena je sistematizacija tipskih zahvata obrade.

Opseg mera i mera tipskih zahvataobrade za sve veličine (serije) tipskih prizmatičnih delova alata dati su u tabeli 7 i 8.

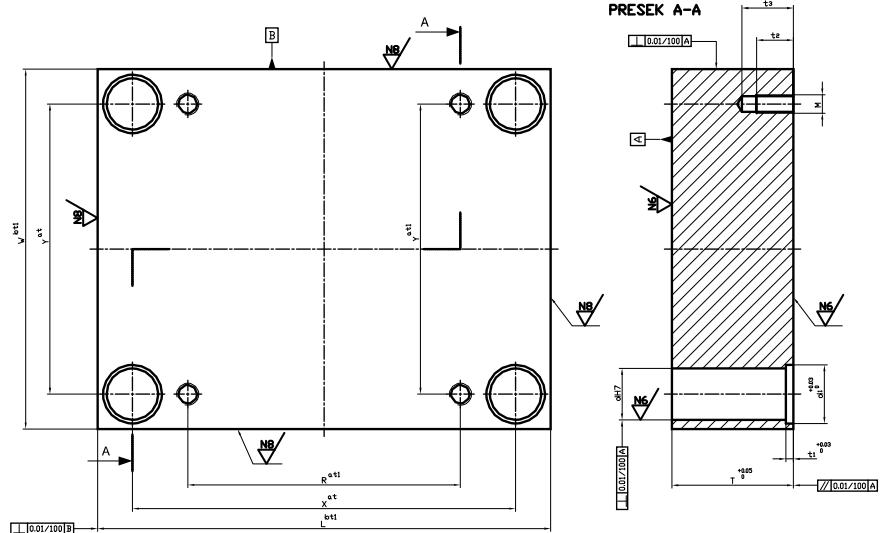
Prikaz sistematizacije tipskih zahvata za PP i NP dat je tabeli 9., a za PK i NK u tabeli 10.

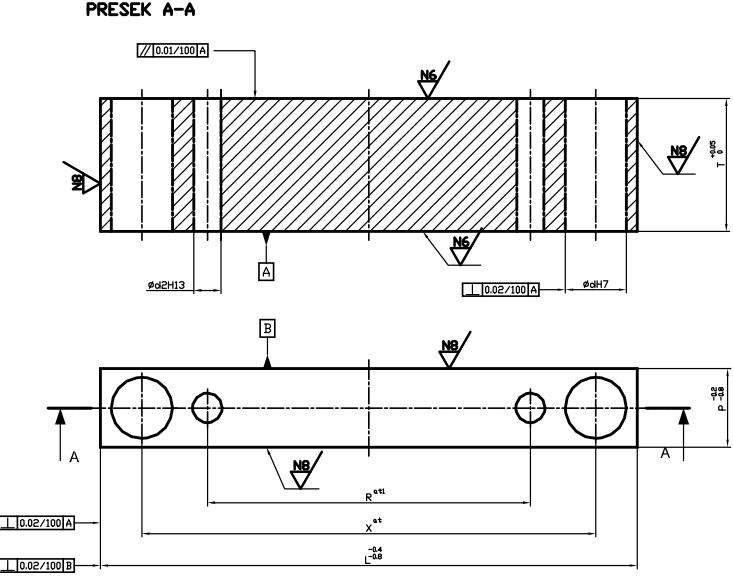
Tipski crtež osnovne ploče (PP i NP)

Tipski crtež međuploče (MP)

Tipski crtež kokile (PK i NK)

Tipski crtež distantne letve (DL)

1.3. Izbor i prikaz reznih modula

Baza podataka (datoteka) reznih modula

U tabeli 11 je dat prikaz datoteke reznih modula RM, gde su predstavljeni osnovni podaci o reznim modulima potrebni za definisanje i izbor RM, odnosno:

- Naziv RM
- Skica RM
- Proizvođač
- Karakteristične dimenzije
- Tolerancijsko polje
- Klasa kvaliteta obrade koju maksimalno mogu da ostvare
- Kod reznog modula (služi za pretraživanje BP)

Pravila za izbor reznih modula

Na bazi analize zahvata obrade za sve prizmatične tipske delove alata za brizganje plastike, razvijena su pravila za korišćenje, odnosno izbor RM, koja je data u tabeli 12.

1. Ulazni podaci potrebni za proces pretraživanja BP (datoteke) RM:

- Kod tipskog zahvata
- Opseg karakterističnih dimenzija (prečnik i dužina obrade)
- Klasa kvaliteta hrapavosti obrađene površine
- Tolerancijsko polje

Opseg karakterističnih dimenzija posmatranih zahvata obrade (otvora, rupa, upusta itd.) koji se realizuju u posmatranoj operaciji obrade br.60, čine **prečnik obrade** rezognog alata FSA (minimalni i maksimalni mogući prečnik obrade) i **dužina obrade** FSA (minimalna i maksimalna moguća dužina obrade).

2. Na početku pretraživanja bira se sektor baze podataka koji odgovara kodu tipskog zahvata.

3. Unutar izabranog sektora tipskog zahvata pretražuju se opsezi dimenzija prema zahtevanim prečnikom i dužinom obrade. U slučaju da se traženi zahvat obrade može izraditi sa dva ili više reznih modula bira se jedan od njih, na bazi:

- Maksimalne krutosti – namanja dužina FSA**
- Minimalnog vremena – tehnoekonomska optimizacija
- Minimalnih troškova – tehnoekonomska optimizacija

4. Nakon toga se vrši provera da li izabrani rezni modul sa drugim delovima FSA može da ostvari predviđeni kvalitet obradene površine i zahtevano tolerancijsko polje.

Pravila pretraživanja baze podataka reznih modula

AKO JE (Kod tipskog zahvata, Opseg karakterističnih dimenzija reznog modula, Klasa hrapavosti, ISO tolerancijsko polje)

ONDA JE (Kod RM)

1.4. Izbor i prikaz nastavaka i držača

Baza podataka nastavaka i držača

Moduli nastavaka ostvaruju vezu između držača i reznog modula, pri čemu omogućuju prilagođavanje alata dimenzijama obradka i površini za obradu.

Moduli držača služe za povezivanje alata sa glavnim vretenom mašine, kao i za držanje nastavaka i reznih modula.

Moduli nastavaka i držača se biraju tako da zadovolje sledeće uslove:

- Međusobna kompatibilnost i kompatibilnost sa reznim modulom i glavnim vretenom**
- Statičku i dinamičku krutost, posebno u slučaju velikih sila i momenata rezanja,**
- Potrebnu dužinu za obradu određenih zahvata obrade.**

Baza podataka nastavaka je data u tabeli 13, a baza podataka držača u tabeli 14. (Izbor iz modularnog sistema alata Sanvik- Coromant pod nazivom Varilock).

Držači su uslovljeni završetkom glavnog vretena mašina.

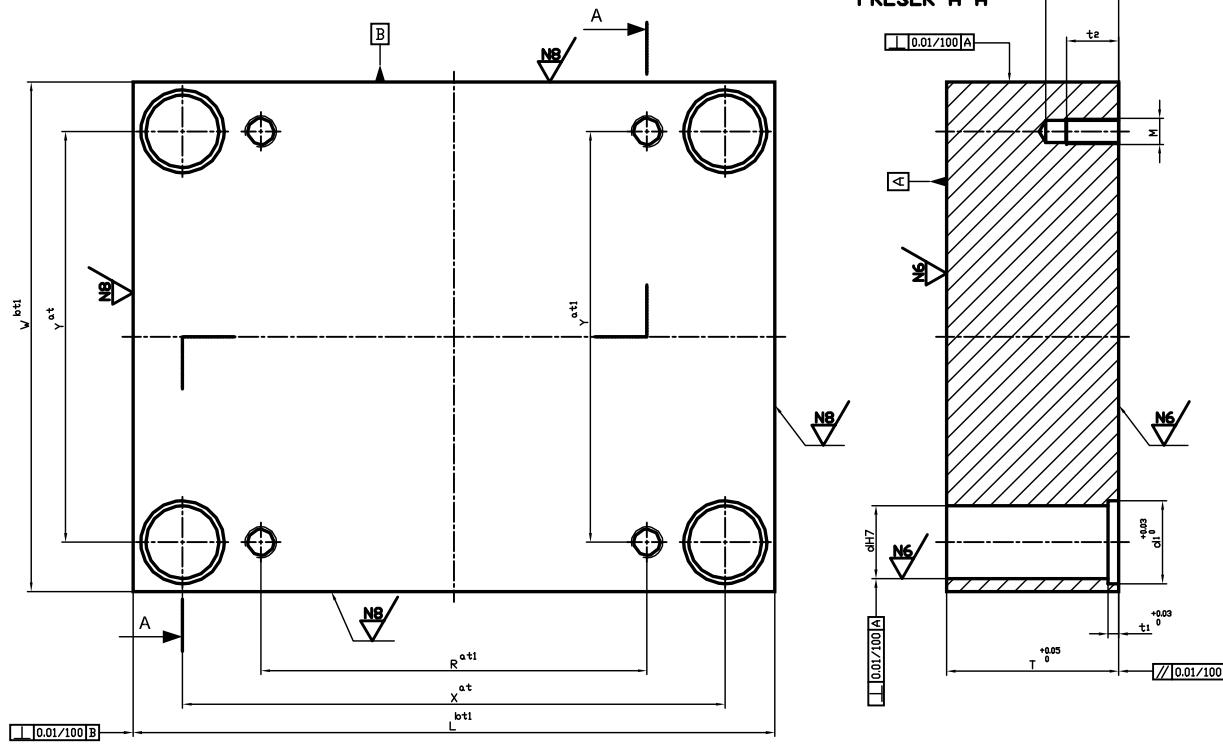
Pravila kombinovanja, odnosno izbora elemenata FSA

Pod kombinovanjem elemenata FSA se podrazumeva povezivanje elemenata FSA (DA-NA-RM-RP) u celini i određivanje njihovih odnosa i veza.

Jedan od najbitnijih parametara kombinovanja elemenata FSA je krutost sistema DA-NA-RM.

Baza znanja za kombinovanje elemenata FSA data je u tabeli 15.

A) Na osnovama razvijene baze znanja za projektovanje tehnoloških procesa izrade prizmatičnih tipskih delova alata za brizganje plastike i razvijene baze znanja za izbor elemenata FSA, izvršiti izabor elemenata FSA, odnosno reznih modula, nastavaka i držača za tipsku pokretnu kokilu oznake N10B-1212-46 od Č.4730.

Tipski crtež kokile (PK) N10

Opseg mera prizmatičnih delova alata serije 1212 prema D-M-E (iz tabele 7)

Red. broj	Ser.	W	L	X	Y	R	V	Z	N01-N04		N20 T	N10 T	N30		N40 T	N50 T	P	M	d	d ₁	d ₂	d ₃	t ₁	t ₂	t ₃	t ₄	Tačnost μm		N10 N15		N40 N50	
									T	T			T	T	R	M	d	d ₁	a	a ₁	b±l	M										
1	1010	99.5	99.5	80	80	46	86.5	-	12	12	16-20-26-36-46	26-32-36-46	7	7	20	58	14	16	6.5	10.4	3.1	12	17	6.5	±10	±200			M6	M4		
2	1012	99.5	125	105.5	80	52	112	-	12	60	20-26-36-46-56	36-46	7	7	20	58	14	16	6.5	10.4	3.1	12	17	6.5	±10	±200			M6	M4		
3	1212	125	125	100	100	62	105	55	16	20			8	12	24	75	18	22	8.5	13.5	6.1	15	21	8.5	±10	±200			M8	M6		
4	1216	125	156	131	100	70	136	55	16	20			8	12	24	75	18	22	8.5	13.5	6.1	15	21	8.5	±10	±200			M8	M6		

Dimenziije obrade u operaciji bušenja (iz tabele 8)

Red. broj	d ₄	d ₅	d ₆	d ₇	N10 N15		N40 N50		t	l
					d ₂	d ₃	d ₅	d ₆		
3	10	-	5	16	6.8	5	7	5		

Pokretna kokila N10B-1212-46

1. Prema tabeli 2

AKO JE PK odnosno N10 Λ Č.4730 Λ tip proizvodnje serijski → ONDA JE oznaka tipskog tehnološkog procesa TTP3

AKO JE	ONDA JE
NK ILI PK I Č.4730 ILI Č.4731 ILI Č.4732 I TIP PROIZVODNJE SERIJSKI	TTP3

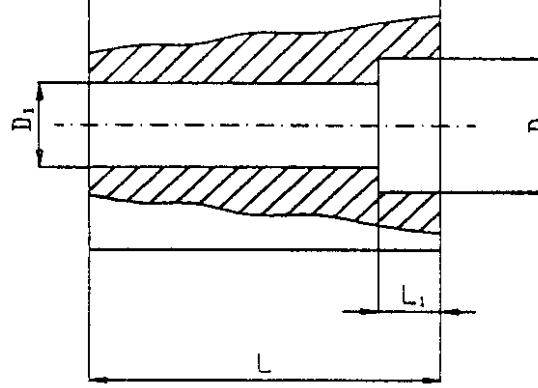
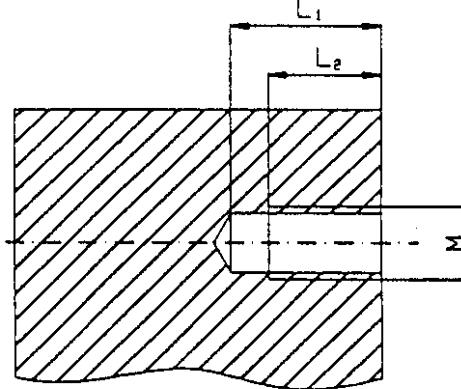
2. Prema tabeli 1

Sledi da je sadržaj tipskog tehnološkog procesa TTP3

TTP3	10	Autogeno isecanje	Aparat za el. sečenje
	20	Poboljšanje	Peć, kada
	30	Doterivanje	Radni sto
	40	Glodanje	Vertikalna glodalica
	50	Ravno brušenje	Brusilica za ravno brušenje
	60	Bušenje TO1 i TO3	MAHO 1000-C
	70	Doterivanje	Radni sto
	80	Odmraščivanje	Kada
	90	Kaljenje, otpuštanje i bruniranje	Peć, kada
	100	Završna kontrola	Kontrolni sto

Na bazi prethodnog vidimo da posmatran deo alata u operaciji bušenja (Op60) ima tipske oblike TO1 i TO3.

Na bazi prethodnog vidimo da posmatran deo alata u operaciji bušenja (Op60) ima tipske oblike TO1 i TO3.

Oznaka tipskog oblika	Skica tipskog oblika
TO1	 <p>Technical sketch of tip type TO1. It shows a stepped profile with a top width D_1, a middle width D, a total length L, and a shoulder length L_1. The sketch uses hatching to indicate different parts of the profile.</p>
TO3	 <p>Technical sketch of tip type TO3. It shows a stepped profile with a top width L_1, a middle width L_2, and a total length Σ. The sketch uses hatching to indicate different parts of the profile.</p>

3. Prema tabeli 4 sledi

Potrebni podaci $d_7=16$, $T=46$, $d_m=6.8$, $d=18$, $t_3=21$, $M8$, $t_2=15$, $d_1=22$, $t_1=6.1$ i tolerancije određenih mera

Oznaka TTP	Tipski oblik	Karakteristike tipskih oblika	Oznaka grupe zahvata
TTP1	TO1	(6,5 ≤ d_2 ≤ 10,5); (12 ≤ T ≤ 20); ($IT_{14} \leq IT \leq IT_{15}$)	TTS1
		(13,5 ≤ d_2 ≤ 17,5); (27 ≤ T ≤ 36); ($IT_{14} \leq IT \leq IT_{15}$)	TTS2
	TO2	(12 ≤ d_7 ≤ 16); (12 ≤ T ≤ 16); ($IT_8 \leq IT \leq IT_9$); (14 ≤ d ≤ 18)	TTS3
		(22 ≤ d_7 ≤ 30); (20 ≤ T ≤ 27); ($IT = IT_7$); (24 ≤ d ≤ 32)	TTS4
	TO6	(40 ≤ d_7 ≤ 48); ($T = 36$); ($IT = IT_7$); (42 ≤ d ≤ 50)	TTS5
		($d_2 = 18$); ($d_3 = 90$); (12 ≤ T ≤ 36); ($IT_8 \leq IT \leq IT_9$); ($M = M_6$)	TTS6
TTP3, TTP5 i TTP7	TO1	(12 ≤ d_7 ≤ 16); (16 ≤ T ≤ 56); (14 ≤ d ≤ 18); ($IT_8 \leq IT \leq IT_9$)	TTS7
		(22 ≤ d_7 ≤ 30); (17 ≤ T ≤ 146); (24 ≤ d ≤ 32); ($IT = IT_7$)	TTS8
		(40 ≤ d_7 ≤ 48); (36 ≤ T ≤ 206); (42 ≤ d ≤ 50); ($IT = IT_7$)	TTS9
	TO3	(5 ≤ d_m ≤ 6,8); (17 ≤ t_3 ≤ 21); (6 ≤ M ≤ 8); (12 ≤ t_2 ≤ 15); ($IT_{14} \leq IT \leq IT_{15}$)	TTS10
		(8,5 ≤ d_m ≤ 10,2); (26 ≤ t_3 ≤ 28); (10 ≤ M ≤ 12); (18 ≤ t_2 ≤ 20); ($IT_{14} \leq IT \leq IT_{15}$)	TTS11
		($d_m = 14$); ($t_3 = 35$); ($M = 16$); ($t_2 = 26$); ($IT_{14} \leq IT \leq IT_{15}$)	TTS12

4. Prema tabeli 5 sledi prepoznavanje delova tipskih peracija obrade

Oznaka tipske operacije	Tipski zahvati obrade	Kod zahvata
TTS7	Zabušiti $\Phi 2,5$ Bušiti $\Phi 10$ Proširiti na Φd_7 Fino bušiti $\Phi dH7$ Upustiti $\Phi d_1 \times t_1$	BZ01 BS01 BP01 BF01 BU01
TTS10	Zabušiti $\Phi 1,6$ Bušiti $\Phi d_m \times t_3$ Rezati navoj M na dubinu t_2	BZ01 BS02 BN02

Potrebni podaci :

$T=46, \quad d_7=16, \quad d=18, \quad d_1=22, \quad t_1=6.1,$
 $d_m=6.8, \quad t_3=21, \quad M8, \quad t_2=15,$

5. Na osnovu dimenzija zahvata izvršeno je preciziranje TP izrade tipske pokretne kokile N10-1212-46.

TIPSKI TEHNOLOŠKI POSTUPAK	Oznaka tipskog tehnološkog postupka <u>TTPK</u>	Projekat _____ Datum _____ List/listova _____	FTN NOVI SAD INSTITUT ZA PROIZVODNO MAŠINSTVO
----------------------------------	---	---	---

Naziv dela: POKRETNA KOKILA	Broj dela	Identifikac. Klasifikac.	oznaka	Materijala Pripremka	Masa dela	Gotovog Sirovog	Rež. obr.			Vreme Tpz tk	Primedbe
							V	s	δ		
10. Autogeno isecí na mere $\neq Ax Bx C$ A= 50 B= 130 C= 130	OPIS OPERACIJE	Zahvat	Mašine	Pribori, alati i merila							
			radno mesto za autogeno isecanje	- standardni pribor - pomično kljunasto merilo							
20. Termička obrada - žariti i poboljšati na $700\text{--}800 \text{ N/mm}^2$				kalion. (peć za pobolj.)							
30. Bravarski rad - očistiti sečene površine			radni sto							10 min	
40. 1) Glodati jednu stranu ploče (Bx C) na debljinu E= 48 2) Glodati drugu stranu ploče (Bx C) na debljinu T +0.5 mm, T= 46 3) Glodati dve strane (Ax B) ravno i paralelno na meru $W^b= 125$ 4) Glodati dve strane (Ax C) ravno i paralelno na meru $L= 125$	40.1 40.2 40.3 40.4	vertikalna glodalica		- standardni pribor - glava za glodanje $\phi D= \dots$ ($d \geq T$) - pomično kljunasto merilo			80 m/min	Sz=0.1 mm/zubu		20 min	
Izmena				Razr.	Kontrolis.					Odobr.	

TIPSKI TEHNOLOŠKI POSTUPAK

Oznaka tipskog tehnološkog postupka

TTPK

Projekat _____
Datum _____
List/listova _____

FTN NOVI SAD
INSTITUT ZA
PROIZVODNO MAŠINSTVO

TIPSKI TEHNOLOŠKI POSTUPAK			Oznaka tipskog tehnološkog postupka TTPK				Projekat _____ Datum _____ List/listova _____			FTN NOVI SAD INSTITUT ZA PROIZVODNO MAŠINSTVO					
Naziv dela: POKRETNA KOKILA	Broj dela	Identifikac.	oznaka		Materijala		Masa dela	Gotovog Sirovog							
		Klasifikac.			Pripremka										
Broj operac.	O P I S O P E R A C I J E			Zahvat	Mašine	Pribori, alati i merila		oznaka	Rež. obr.		Vreme				
									V	s	δ	T _{pz}	tk		
70.	Doterivanje (bravarski rad) - oboriti oštete ivice 1/45°				radni sto							10 min			
80.	Odmašćivanje - odmastiti deo trihloretilenom				kada za odmašćivanje										
90.	Termička obrada - brunirati (zaštita od korozije)				kalionica										
100.	Završna kontrola				kontrolni sto	- standardni mikrometar - pomično kljunasto merilo - čep za otvor - čep za navoj									
110.	Dorada: - izrada gravure (kalupne šupljine) - izrada kanala za izbacivače - izrada kanala za temperiranje kalupa				CNC bušilica-diodalica "MAHO 1000-C", EROZIMAT							20 min			
120.	Kontrola														
Izmjena					Razr.	Kontrolis.						Odobr.			

6. Na osnovu tabele 10 dat je prikaz neophodnih karakteristika zahvata obrade.

Kod tipskog zahvata	Opseg dimenzija tipskih zahvata		Klasa kvaliteta hrapavosti	Tolerancija obradenog otvora
	prečnik obrade (mm)	dužina obrade (mm)		
BZ01	1.6	3		
	2.5	5		
	4	7		
	d_4	T		
BS01	10	16,20,26,36,46,56		
		17,22,26,36,46,56,66,		
	18	76,86,96,106,126,146, 166,186,206		
	d_m	t_3		
	5	17		
BS02	6.8	21	N12	
	8.5	26		
	10.2	28		
	14	35		
	$d_4 \rightarrow d$	T		
	10→12	16,20,26,36,46		
	10→16	20,26,36,46,56		
	18→22	17,22,26,36,46,56,66,76		
	18→26	17,22,26,36,46,56,66, 76,86,96,106		
BP01	18→30	17,22,26,36,46,56,66, 76,86,96,106,126,146	N9	
	$d_4 \rightarrow d_5$	T		
	18→30	36,56,76,96,106,126, 146,166,186,206		
	$d_5 \rightarrow d$	T		
	30→40	36,56,76,96,106,126, 146,166,186,206		
	30→48	36,56,76,96,106,126, 146,166,186,206		

	d ₁	t ₁	N10	---
	16	3.1		
BU01	22	6.1		
	28	6.1		
	32	6.1		
	36	6.1		
	46	6.1		
	54	6.1		
	d	T		
	14	16,20,26,36,46		
	18	20,26,36,46,56		
BF01	24	17,22,26,36,46,56,66,76	N6	H7
	28	17,22,26,36,46,56,66,76,86,96, 106		
	32	17,22,26,36,46,56,66,76,86,96, 106,126,146		
	42	36,56,76,96,106,126,146,166, 186,206		
	50	36,56,76,96,106,126,146,166, 186,206		

Kod tipskog zahvata	Opseg dimenzija tipskih zahvata		Klasa kvaliteta hrapavosti	Tolerancija obradenog otvora
	prečnik obrade (mm)	dužina obrade (mm)		
BN02	M	t_2		
	6	12		
	8	15	N10	
	10	18		
	12	20		
	16	26		

9. Na sledećoj slici su prikazani izabrani elementi FSA za obradu posmatrane tipske pokretne kokile oznake N10-1212-46, odnosno njihov grafički prikaz.

